

Կործակուները պէտք եղած ընեա-
 լծիւնները ընելէն յետոյ՝ աղէի կը հասկընան
 որ Աստուծոյ Հոգւանք Երկին ուղանելու
 մօտք վրան ատրճանակ պարզած է, և հիմա
 բանը կը միտէ. որովհետեւ յայտնի կ'երևար,
 որ ատրճանակը պիտի աւելցուի տարազած ըլ-
 լարնէ՝ կապարեայ գնդակը կամ գնդակը
 կիցար և կամ մարդոտն մէկ բալուն զար-
 նուելով կը տօնուէր, և մօտն խափախէ շէ-
 ղալուէր - նա մանաւանդ անոր պիտմամբ
 ատրճանակ պարտէր յանի մը հոսի անմահ

ընեն ի գաւա՛ մօտը դռնուս ու ծածկն աղօթածը ներքն ալ լսելով զուրա ելեր էին ու յիշեալ Եօրեկն մարտն և գետինը ինկած տեսելու էին, և Աւետիքի տ Հոսաննայ այն ատենը տակը գինով ըլլալով խանր կը մտնար: Տեօնողները ասոնք վիպելէն ետե՛ բանը աղէկ մը երեսն էին: Բուստի զանկէս բանտը կը դնէն ու եղելութիւնը հանդերձ յայտարար դրով կ'իմացընեն բարձրագոյն դրան, որ արժանաւոր պատիժը որոշէ:

— Էրեկեալի փախաբի Եօրեկն անուշով նաւապետ մը իւր 8000 իւլէնոյ պէս նաւովը Արեւմտեան ծովէն Զանգեզուր կ'երթէ: Երբ երթալու համար, հոկտեմբերի 18 ին Արեւիկայի մօտ Զանգեզուրի ընկած կիւղի մօտ հասնելն պէս՝ նաւը այն տեղի ուղաւաճ գարկն կը գտնուի, ուր ջուր առնելէն ետե՛ կ'ընկնի: Բայց նաւապետը ու նաւորդները ընդ ամենը 13 հոգի մակցելով մը ցամաքը կ'երթն, և պաշտօնի տեղէ եկած ըլլալուն համար փարակէն ելն կը դարձնէ:

— Վաղդիսոյ Ուօթէյ անուն նաւապետ մը 10,000 իւլէնոյ պէս նաւովը հոկտեմբերին առաջին օրերը Երեւանի մօտ Երեկեալէ գիւղին առաջը հասնելն պէս՝ միմիկի բռնուելով՝ նաւը ցամաքը կ'իյնայ, մտելը նաւէն զատուելով Փաշա իսխանի կողմերը ձկնորս Մանոլ անունով մէկին ձեռքը կը հասնի: և նաւը այն տեղէն աղաթուելով Արեւիկայ և կ'ընկնի: Մանոլը այն մուկելը նաւապետին կը խրկէ:

— Ռատոսիկ Մերսոյի խաւրճիտ անունով հաճիկ նաւապետ մըն ալ իւր 1000 իւլէնոյ նաւը Երեւանի մօտ Զանգեզուրի ընկած կիւղի մօտ հասնելն պէս՝ հոկտեմբերի 27 ին արեւը մարը մանալէն ժամ մը ետքը օդոյն անկախ ըլլալուն պատճառաւ նաւը քարերուն վրայ կը նստի ու կ'ընկնի: Բայց նաւապետը ու նաւորդները անկէն ալ անփառնոց ցամաքը կ'երթն:

ԵՐԵՎԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՆՎԵՐՏԻԿԱՆՆԵՐ ԲԱՆԴԻ ՄԸ ԽԱՐԻՔԻ ԵՄԵՐՈՎ ԱՆՎԱՐՏԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱՆԴՈՒՄ

ՃԵՌ

ԻՆՎԵՐՏԻԿԱՆՆԵՐ ԲԱՆԴԻ ՄԸ ԽԱՐԻՔԻ ԵՄԵՐՈՎ

«Որ յոսեանայ ի գաւա՛ մօտը դռնուս ու ծածկն աղօթածը ներքն ալ լսելով զուրա ելեր էին ու յիշեալ Եօրեկն մարտն և գետինը ինկած տեսելու էին, և Աւետիքի տ Հոսաննայ այն ատենը տակը գինով ըլլալով խանր կը մտնար: Տեօնողները ասոնք վիպելէն ետե՛ բանը աղէկ մը երեսն էին: Բուստի զանկէս բանտը կը դնէն ու եղելութիւնը հանդերձ յայտարար դրով կ'իմացընեն բարձրագոյն դրան, որ արժանաւոր պատիժը որոշէ:»

Յոյ գաղտնիքի փխտափառները իրենց խաճախն մտքը ունեն ետեմէն արեւի տակնակներն ինքնու յայտնի և ուսու մանկանոց: «Ահա՛ Ասորդն է բա՛ նոսրան կ'եղանի: Բա՛ն է որ այն կ'եղանի» որ խորհելով ու գտնելով կը վազէ ալ աշխարհիս մէջ, մարդ կրախ տնոր, ուստի վարձատրու թուին ալ տղայոց կամ մարդկանց ուսման նշանը ստիճանող բան է, և շատ յարգի ու գէրացանց է բոլոր ծառայողներն արհեստներէն: Բայց զի Երեւանէն, Պրիստոն, Չեման երեւելի փխտափառները իրենց դատարարութիւնները՝ բաւական աշխատանքը հասցնելով զարդարեցն ու լուսաւորեցն այն

համար նաւ մը գնաց դէպ ի հիւսիսային բեւեր, և անկէ լուր մը շառնուելուն հա՛ մար՝ ետեմէն քանի մը նաւ ալ խոկուելան, բայց անոնցմէ ալ տակաւին լուր մը առնը, Լաւ չըլլալուն մեծ մտաւանդութեան պատճառ եղած է Ինկիլթէտայի մէջ: Եւ ուրիշ Արեւիկայի Պարսնի մը Բիլ անուն աւերութեանը աղետալի մը մատուցել է, որով կը յայտնէ՝ Թէ ինքը ասկէ յառաջ նաւապետ ըլլալուն համար հիւսիսային բեւերին կողմերը 18 ամիս չափ պրտութեան է, և հիմա իւր օգտագործիչ գնալով օդոյն մէջ պրտութեան բարձր տեղերուն յուրորդ հիւսիսային բեւերին կողմերը եղած ցուրտէն աւերի ըլլալուն սաստիկ ցուրտութեան ազդեցութեան է, նաւ օգտագործիչ գնալով գետնէն երկու միոն բարձրացածին պէս՝ իւր դիտակով չորս կողմէն 1200 միոնի չափ տեղ կ'ընայ նշանը: Բայց պատմելէն ետե՛ կը շարունակէ իւր խօսքը բերելով Թէ՛ տեղութիւնը իրեն նաւ մը ու քանի մը ալ ընկեր տղան, ճանաչ կ'իյնէ դէպ ի հիւսիսային բեւերը նաւով, և երբոր նաւուն յառաջ գնալը անկարելի ըլլայ նէ, օգտագործիչ գնալով օդը ելալով՝ իւր դիտակով կը նայ, և եթէ նոյն նաւերը մնասուած չեն նէ, անոնցմէ լուր մը կ'ընայ ասոնք: Տեղութիւնը յիշեալ Պարսնի մըն այս աղետալիքը արդէն ընդունած է, և անոր նաւ մը ու քանի մը ալ ընկեր նաւ քիչ մ'ալ ճանապարհի պայար պիտի տայ:

— Դոր եկած օրագիրները կը պատմեն, Թէ ամենէն յառաջ իրիւստն նաւը ընկելու հա՛ մար՝ անխառն Ինկիլթէտայի դարձել է, ու նաւը փոքր անգարներ ձինելով ու մէջը պաշարներ դնելով ճանաչ գաղտնի տեղ տեղ ձգել է, որպէս զի յոսաւազայն խրկուած նաւը Թէ որ այն ճանաչայն անխառն ետ դառնայ, մէջիններուն պայար ըլլայ:

ՄԱՃԱՆԻՍՏԱՆ. Թ-աղաւորութեան աւանդէն մնացած թաղ մը գանձուել ու քանի մը անգամ՝ անոնք ըլլալէն ետե՛ երեսն ելեր էր. նմանապէս մօտեւս պատերազմներուն ատենը դարձեալ անոնք ելեր է. և

աշխարհը, և հաւան լսող Սրբազան Կոնստանտինով անոնց հաղորդելով, զաւերութեան արժանաւոր դարձրին և յիշատակներ թողուցին մեզի: Ինչպէս՝ Երեւանի վարդապետը՝ իր օրոնովը հայկաբանութեանը, Նիքոս Լաւրիտային՝ իր քոյր աստնաբանութիւնը, Մարտիկ Խորեհայրի՝ գեղեցիկ վարձարութեանը, Զոհման Երեւանի՝ իր խնամալուծ և խորին ճանաչողութեանը, Բարսիկ Խորեհայրի՝ իր անհատական և անխառն աշխատութեանը կը պարծնէ, և ոչ շահ մասնակցութեան կ'ընդունէ կը պարծնէ զիրեն: Բայց անոնք յարգելու է Պ. Բուստիկինը, և անոնց կ'ընդգրգուի ուսման նշանը, որոնք իրենց դիտակով ինքնները ուրիշներուն կը հաղորդեն: Եւ անոնք զանոնք մեր ծնադրոյ պէս կամ անոնցմէ աւելի պատուելու աւանդելու և մեր վրան զի ողաւարտ մէջ մեր աղէկ ապրելուն պատճառն են և բանականութիւններն պայմանաւորելու: և արդարեւ: Օրինակի համար լսեմ՝ մէկ աղայ մը վարձարութեան քով կ'ըլլալով ըլլան մեր արշափ քաղաքաւար և շնորհալի կըլլայ, ասոր ընդ հակառակէն՝ մէկ աղայ մը վարձարութեան քով չը կ'ըլլալով, որպէս կ'ապրի և անհաւաք և որոնք կ'ըլլայ, ուստի

Թէպէտ այս թագը ծանրապէս բան մը չէ, օրովհետեւ ասոր անոր ձեռքը անցած ատենը վրայի անդամանդները քակել հանել էին, բայց Մաճաններուն սիրտը կ'աղբերէ՝ աղէկ նշան չէն անոնք: Վասն որոյ Ասորիոյ տեղութիւնը՝ սաղին անգին զորդակալներ իրիւրով զաղտնի բնուել կ'ուսայ: Նաւ լուսաւոր է որ քանի մը հոգի նոյն թուրք Լոնա, աւ խրկած ու պահած են, ուստի Արեւիկայի պաշտօնեաներուն ալ իմացընելով նոյն տեղութիւնը խնդրել է որ յիշեալ թագը դրանք հոգ տանին:

— Նոյն տեղը գանաւոր Ասորիոյ զօրաց սպարապետը՝ Մաճանիստանի տեղաւոր անուանուանէն ի գաւա՛ այն տեղի գործողի իշխանութիւնն ալ անոր յանձնուել է: Ի վերայ այս ամենայնի՝ Ասորիոյ ներքին զգա՞նք պաշտօնեային կողմնակալ օգնական մը պիտի ընտրուի՝ աղբային դորձեքու խոստովելու համար: Մաճանիստան արդէն մասն մասն բաժնուած է, և ամեն մէկ մասին համար զինուորներ յատկացած է, որոց վերահսկողութիւնը իրենց զորավարները պիտի ընեն: Բայց կամ յիշեալ օգնականին և կամ վերագրեալ պաշտօնեային դիտութեամբ աղբային կողմնակալ մէկ մէկ ալ օգնականներ պիտի ընտրուին:

— Մաճաններուն դէմ պատերազմ եղած ատենը՝ Ասորիացի Սրբիքը իրենց տեղութիւնը մեծ հաւատարմութեան ցրցնելով, անոնք ալ պատերազմներ էին թշնամիին դէմ: և այն ատենը իրենց կարգաւորները ու հարկերը կ'ընային օրով ըլլալով՝ որոնք միտքներ էին: Վասն որոյ հիմա Ասորիոյ վեհապետ կոչուելու աղետալիք մը մատուցել են, որով կը խնդրեն որ դրանով օգնութիւն ըլլայ իրենց, և Թէ որ նոյն դրամը բաւական չըլլայ, հրաման տայ որ օտար երկիրներէն օգնութիւն խնդրեն:

— Տպած դրամաւորները Թէպէտ յարգութիւն չունին Ասորիոյ տեղութեան աւանդէն, բայց Գոման բերլը ու քաղաքը բռնակցելուն թոյլտուութիւն եղած է որ ստանեն ու տան: Ի վերայ այս ամենայնի՝ այս դրամաւոր զմեքուն համար՝ յիշեալ տեղութիւնը միմեզ հիմա պաշտօնական յայտարար

զանոնք մեր ծնողներն աւելի սիրելու, արտաւարութիւն ունենալու հարց տնտեսելու, ինչպէս կ'ընէ Երեւանէն: «Որք միմեզում բարձր դատարարութեան զմանկուն» ասաւ երեւոյն իրաւոր հարց անուանին նոյն, քան որ ծնան վրաս: Բայց ինչպէս կ'ընայ միմեզն անոնք, ինչ վարձարութեան զարկի պէտքը (Ի վարս խնամաւորաց):

Արեւիկայի թագաւորին հարցոյ ցին Թէ՛ Փէլ լարաւ հարցը կը պիտի, Թէ՛ Արեւիկայի վարձարութեանը, կը պատահանէ անոնք: «Սիրեմ գհայր իմ, զի ինքն է ինձ պատճառ: Ինչ զգալապէսն զի բարձր ընկերաց» (Ի վարս խնամաւորաց):

Ուստի վարձարութեանը կը նմանին յորդաւատ տղայի: Բայց միշտ ջրով գիտութեան մեր ջաւանք միտքը կ'ուզեն:

Պարտաւ ծուռ է են՝ որոնք իրենց զանազան և քաղաքաւար ու անոնց պատուութեան մեր հոգւոյն դիմը կը քաղաքացիներն:

Անաշատ ծաղիկներ են՝ որոնք մեր հոգին և մարմինը յանկուի դիտութեաններով ամենուն զմայելելու և բաւելի կ'ընեն:

Եւ իմացով լսեմ, լուսաւոր զամբար մըն են:

բուժիչները հանած չըլլալուն, կը գուշակուէր որ Մաճառները տախիմը կը գտնան նոյն թղթերը խորճելու. բայց այս մօտերս նոյն տէրութիւնը յայտարարութիւններ հրատարակել է, որով կը ծանուցանէ թէ այն դրամաթղթերը ամենեւին յարգութիւն չունին այսօր հետեւ:

ԱՄԵՐԻԿԱ. Միւս 10 տարի յառաջ միացեալ Նահանգաց հասարակապետութիւնը ու Մեքսիկոյ տէրութիւնը իրարու հետ ծովային պատերազմ մը բնելով, այն ատենը Ամերիկայի փաճառակաւոր նաւ մը՝ Մեքսիկոյ պատերազմական նաւերուն մէկ քանիին պատահելով և ձեռք բերուն փախչելով Բորթոկալցոյ նաւահանդիսաներուն մէկը մտեր էր, ու նաւորներն ալ դուրս ելեր էին. բայց Մեքսիկացի պատերազմական նաւերը ետեւէն ինկալով նոյն նաւահանդիսաւ հասեր ու յիշեալ փաճառակաւոր նաւը սլորել էին հոն: Հիմա այս եղբուրթիւնը հին դրութիւններէն ու արձանագրութիւններէն խմանալով Ամերիկայի կառավարութիւնը յիշեալ ուրիշ նաւուն զինը կը պահանջէ Բորթոկալցի տէրութիւնէն. որովհետեւ այն ատենը այն տէրութիւնը՝ անոնց դէմ պատերազմ, ու Մեքսիկացոց հետ միաբանութիւն մը չունեցած իրեն իւր նաւահանգիստը աղաւառան և զոյգ փաճառակաւոր նաւը Մեքսիկացոց այլեւ տալը բարեկամական դաշնադրութե դէմ էր:

— Սոյն միացեալ Նահանգաց կառավարութեան ու Վաշինգտոն հասարակապետութեան մէջ տեղը դժուար թիւն մը ծալած ըլլալուն՝ Վաշինգտոն կառավարութիւնը իւր այն տեղի դիւանը փոխանակելով՝ դժուար թիւնը վերջեր էր. բայց հիմա նոյն դեպքէն ու յիշեալ հասարակապետութեան որոտարին դործող պաշտօնեային մէջ տեղը դժուար թիւն մը ծաղած է:

— Գաղթականներու գաւառը զոնուած ու կէստրէն մէկ ամսուան մէջ մէկը գտնուելու վրայ երկու միջոցն ըստի չափ ոսկի կը հանեն, և թէ որ հանողները անխիղճանութեան պատճառաւ իրարու հետ չը կռուին, ամեն

տիպ վնասիւն միջոցն ըստի չափ ոսկի հանելու կարող պիտի ըլլան. անոր համար յիշեալ գաւառին բնակիչները նաեւ քանի մ'ալ կրնան տնտեսութեան ժողով մը հաստատելով՝ որոշել են, որ այսուհետեւ Ամերիկայի հարստային կողմէն եկողները բանալու թող չըսան, իրենք ալ կարգաւ. (հեռախօս) բանին, և կարգը անցունողները նոյն կողմէն և կողմերը ազդիւնելու ու չը մօտեցնելու աշխատին:

— Մեքսիկայի երկրին հիւսիսային կողմը զոնուած Բիւսկոնթէ անուն լեռան կողմերը բնակիչները՝ իրենց նախնիներէն ըսելէն որ նոյն լեռան գագաթին մօտ տեղը մեծ քաղաք մը եղած պիտի ըլլայ, ուր տեղ յուսայի ալ է որ մարդիկ բնակած ըլլան. որովհետեւ դիտարկելով լեռանը ասդին անդին ոչ խորներ տեսեր էին. բայց մինչև հիմա ոչ այն լեռանը գագաթին մարդ վար իշած, և ոչ ոյ վարէն վեր ելող եղած է. անոր համար բանը արեւմի յայտնուած է: Սակայն հիմա Մեքսիկոյի կառավարութեանը կողմէն քանի մը հարկ բնորոշել են, որ նոյն լեռանը գագաթը պիտի ելնէ ու բնենէ: Այն երկրին մէջ ասկէ յառաջ աւանդ բնութիւններ ընելով՝ երկու քաղաք դուրս են, որոց բնակիչները 150 տարի յառաջ մէկ կողմ քաղաքելով հոն բնակութիւն հաստատել էին, և քաղաքէն ամենեւին դուրս չէին ելել:

ԲՐՈՒՍԻԱ. Տէրութեան հիմնական ժողովուն մէջ որոշուեց Բէլ արտահան երկու ժողով հաստատել, որուն մէկը կոչուի քարճարդոյն ու միւրը յեանադոյն: Բարձրագոյն ժողովին համար 180 անդամ բնորոշին, նաեւ Բրուսիոյի սոցեալականներէն 18 տարեկանէն վեր եղողներն ալ նոյն անդամներուն կարգը դասուելու կարող ըլլան. ամեն դործառնութեան վրայոր նախ և յառաջ յեանադոյն ժողովին մէջ խօսակցութիւն ըլլայ, և սոյն քարճարդոյն ժողովին խնայ արտի, նաեւ այն դործառնութիւններուն գործադրութիւնը՝ քարճարդոյն ժողովին կամքէն կախիւ ըլլայ:

— Բրուսիոյ Սոցալականի և Հանութեային

տէրութիւններուն՝ իրարու ամենայն մասամբ օգնելու մտքը հաստատած միաբանութեանը՝ Գերմանիոյ կառավարութիւններէն մէկ քանիսն ալ հաղորդ ելեր են այս օրերս. հիմա այս միտքանութեանը հարստ միայն Վաշինգտոն, Վալիս, Եւրոպայի տէրութիւնները ու Վեներականի և Համպուրկի վարութիւնները:

Այլեւս միաբանութեան վրայոր դրամա պայմանագրին մէջ իրարու դաշնակցներ կան նէ՝ մէկն ալ չը պիտի փոխուի. և Գերմանիոյ կառավարութիւններուն ամենեւեւ պարտաւոր չեն ասոր հաղորդ ըլլալու, բայց հաղորդ ըլլալէն ետեւ ամեն պայմաններն ալ պիտի ընդունեն, և հարկը տնտեսաւ տուելը իրենց պարտութեանը համեմատ օգնութեան պիտի հանեն:

Այս միաբանութիւնը՝ Բրուսիոյ տէրութեան ետքը սակայ յիշեալ նախ մանագրութիւնը ի գործ դնելու համար է. յիշեալ տէրութիւնները ու կառավարութիւնները նոյն սահմանադրութեան մէջ գրուած յօդուածներուն մէկ քանին փոխուելու վրայոր իտրհարգ ատլու. թէպէտ կարողութիւն պիտի ունենան, բայց փոխութեանը մեծագոյն մասին հաւանութեամբ պիտի ըլլայ. և թէ որ փոխուիլ ուղղողները թուով քիչ ըլլան ու եւ քաղաքի ուղեն, ոյն աւանդ հրաժարելու կարող պիտի չըլլան: Պէտք եղած խօսակցութիւնները ընելու համար մեծ ժողով մը պիտի հաստատուի. և որ օր բացուիլն ալ քիչ մը յառաջ պիտի հրատարակուի զոյգ անգամները խման նոյնին ընտրութիւն:

ՍԱՌՏԻՆԵԱ. Տէրութիւնը 75 միլիոն ֆրանկու Վաշինգտոն տէրութեանը պարտաւոր ըլլալով՝ 15 միլիոնը թէպէտ վճարել է, բայց տակաւին 60 միլիոնը տնտես կը կեւոյ, նաեւ պատերազմներուն ատենն ալ խել մը ծախք ըրած ըլլալուն՝ ըստակի կողմանէ շատ նեղութեան մէջ է. հիմա անոր համար Վաշինգտոն տէրութեան ընթացքին հետեւելով՝ 86 միլիոն ֆրանկոյի պահանջութեանը պիտի է սոյս գրելու, որուն փոխարէն դրել է

մեր խաւարին միտքը պայծառապէս զիտութիւններով կը լուսաւորեն. ինչպէս կըսէ Գալիլէ, «ճիշդ են բանք քո անց խնց, և լոյս տան շուրջ խնց» (Մաղճար. ձմթ. 105):

Ահա այս փորձաքննարկին և դիտութեանց յարգը, նախ Հալաբուցիք և Արաբացիք շանչուով շատ յարգութիւն ունին, մանաւանդ այս դարուն մէջ, որոնք ուրիշ զանազան սեռանցով ձեռնամուխ եղան, ինչպէս յայտնի է. և ի սկզբանէ անոնք իրենց սպգին մէջ ան որ փորձաքննուէ, թէ և երկրորդը հասակաւ՝ մինչև անդամ արտաշուռնի ձեռքերը անոր կը խնայեն, կարող աչոյ է ու բերել ըրող է լոկ լոկ:

Երկրորդ՝ Յուդայացիները մէջ կ'երկն թէ՛ տնտես փոխութեանց յարգութիւն չեն խնայ ոչ գործաւ մէջ երկն թէ՛ ուսուցիչներ իրենց մէջ քիչ ըլլալուն համար. թէպէտ ուսուցիչ մեր նախնաց ժամանակը շատ արեւի ու ցանկալի էր:

Երրորդ՝ Եւրոպացիք շանչուան փոխութեանց յարգը, և որ ըստ օրէ կը հանան կառավարող որդեւոր իրենց տնտես ընտելութեան ընթացքին, ինչպէս մեր հարազատ ընտելութեան սեռանցիները տեղի խնայ:

ցած են:

Ահա երկրորդ գործը՝ մէջ մեր Հայոց տղան ալ գրեթէ ինչ ամենայն տեղիս սխառ. դիտութեանց յարգը շանչուէ. և օր օրէ ալ կը հետեւի յառաջ տանել և պայծառացնել դիտութիւնները. և ուսումնականով ազգի փայլեցնել. ինչպէս ի մէջ մոլորաբարդի յամենայն կողմանս՝ հայապալ դպրատան ներք չինք թիւ և դպրոցներ բանալով փոռնէ կը սործել թէ՛ գիտութեանց և թէ՛ Պ. Սոցալականաց յարգը գիտարմ ըլլայ. և անոնք քանի որ մեր տղան մէջ ուսումնականը միտքով չեն՝ առաջ երկրորդն վրայ այս գործին երկրորդութիւն կ'երկն իրարու չը հաշտելով ուսումնական անձանց:

Տես՝ մեր Պ. Փ. Հոլմանայնեան Գրքարմ Սարժապին յոյժ կըրթըմած է. մէկը՝ Պ. Շանչուրձեան (Յովհաննէս Վարժապետեան) միւրը՝ Պ. Մուրաթ Վարժապետին. ու ինչը Մարգարէտ խալիւնին, կամ մէկ մէկ կանոնը կամ տղանց քիչ խալիւնը ու ինչ տուններն մէջն ուսուցիչները. որոնք որդեւոր թէ՛ մէկ պարտաւորն նման կ'աշխատեն. և անոնք ալ խալիւնին դրո ինչին քաղաք մէկ

դի գործեր են. մէկը խոջախի կենտր փայլեցնել ու շուրհները կը ձեւէ. միւրը յուսահատած որձախալը նոսաւ գրաւոր տակ մը շուրհ. որոնք յաւեն փնտրելու թէ ինչպէս է, և այլն. ահ՝ որոնք նեղութիւններ ունին եղեր մեր խոջախի վարժապետները, զոյնը երրորդ միտքներն բերեցնէ՝ սիրտներն ցու ելով իրար կը ըստը:

Երբ՝ աչքերնին մեր բարձրագոյն գործունէ լով նայինք ու տեսնենք Եւրոպացիները՝ թէ ի՞նչ արդ հասարակութիւնը մէկ գործը եղած և միտքներն կըրթալիւրէս են, և միտք կը շարժին, և առաւել կը շահն իրենց վարժապետներն:

Բայց մեր ազգի Հոլմանայնեան տնտեսայն նոր սխառ. իրեն Վարժապետները շահել, և անոնց կարողութեանը չափ մէկն է գործելու գիւղ, որոնք շահինք ըստ բաւականին և աստուծոյ տղով՝ ըլլան տղան համար. և ուրիշ ազգաց առջև ինչպէս և նախատեսիլ առաջիկայ ըլլան:

Անոր համար համարձակեց ըստ լոկի, որ մեր տղը այս դարուն մէջ նոր սխառ. դիտութեանց համը առնէ. իսկ խոջախի ու սուցիչներն որոնք զանազան դիտութեանց պարագին, և ըրտնախաւ

սարգսնի կառավարները, որոնք հանած թրջ-
թին կրկնադարերը կ'արժեն: Այս դրամա-
թիվներն 38 միլիոնի չափ թուղթ միայն ան-
ուանի Ռոտզիլտ լուսնայախոսը առեր է. հինգ
միլիոնի չափ թուղթ մեկ օրը՝ Թուրին մայ-
րաքաղաքին, և քանի մը միլիոնի չափ ալ
Ճենովայի մեջ քշուեր է:

— Սոյն տերութիւն երկրորդ միլիոն հիմա կնիկ
մարդիկ ոչ վերջութեան կրնային երթալ և
ոչ վախ կրնային ըլլալ. բայց հիմա որոշու-
ին, որ սցառահետեւ անոնց ալ վերջութիւնը
և քանի-իւր վաւերական ու ընդունելի ըլլայ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ. Մէքեայի նաւահանգիստը
ժամանակաւ Բօրթուկայի տերութեան տըր-
ուած ու անոնց վաճառատնիքն եղած ըլլա-
լով՝ այն տեղի ոտովանութիւնն ալ անոնց
յանձնուած է: Վաճառանի հինգին այն տեղի
տեղակալը իր երկու սպասաւորներ Մէքեայի
քաղաքէն դուրս կերայ, ճանապարհին՝ հինգ
Չինացի պատահելով, մէջքնուս աղայմը
ձեռքը ունեցած Չինաստանի ծաղիկներէն
փունջ մը ծաղիկ նոյն տեղակալին տալ կուզէ:
Այն ալ հիծած ձիւն վրայէն ծռելով՝ տը-
ղին ձեռքէն ծաղիկը առած ժամանակը՝
միւս Չինացիները իրենց պահած գէնիքը
հանելով՝ մէկէն ի մէկ տեղակալին վրայ կը
դիմեն ու տղասաւորին մէկը կ'սպանեն, իսկ
միւսը՝ եղբորութիւնը պատմելու համար իս-
կոյն Մէքեայի քաղաքը կը փախչի: Չինացիք
տեղակալին գլուխը ու ձեռքը կը կտրեն, ու
քովն ունեցած շաւիկէն կամ ժամադրողին
նկատ ուրիշ բաներուն ամենէն չը պահելով
այն կողմը գտնուած գետին եզերքը կուգան
ու նաւահանգ մը միւս կողմը կը փախչին՝ ըս-
պանեալները ծաղիկներ համար: Յիշեալ
սպասաւորը Մէքեայի քաղաքը հասածին
պէս՝ եղբորութիւնը կը պատմէ տեղակալի փո-
խանորդին ու Բօրթուկայեացի:

— Փոխանորդը իսկոյն նոյն նաւահանգիստը
գտնուող Անգղիացի պատերազմական նա-
ւուն նաւադէմին և այն ջուրերը պարարտող
Անգղիացի Գաղղիացի և Ամերիկացի պա-
տերազմական նաւերուն նաւապետներուն
մօտը յայտնիով՝ ամենիւ ալ այն տեղը կը

հաւարէ, ու հետեւին խորհրդակցելով միա-
քը կը գնէ որ յիշեալ նաւահանգիստը գրա-
նուող 450 ի չափ Բօրթուկայի զօրքը նա-
ւահանգիստէն քանի մը ժամ հեռի գտնուած
Մէքեայի բերդին վրայ յարձակել տայ, և
նաւաճէլէն ետեւ հոն գտնուող Չինացիները
սպաննելով վրէժ առնի:

Միտքը դրածին պէս կը շարժի ու թե-
թե պատերազմով մը բերդը կը նուաճէ,
որովհետեւ այն տեղի դաւաւին կուսակալը
ասոր վրայօք լուր մը առած չըլլալէն ի վատ
իւր ակումբէն կ'ալմէն ալ սպասուէր մը եկած
չըլլալով՝ բերդին մէջ բաւական զօրք չը
կար, միայն 200 ի չափ Չինացի կային,
որոցմէ 60—70 հոգին Բօրթուկայցիք ներս
մտնանուած պէս կ'ապանեն ու 18 կողորով
թիգանթ կառնեն անմեղի: Այս ընելէն
ետեւ այն կողմերը գտնուած ուրիշ ամրոք
բերդի մը վրայ ալ կը դիմեն ու կը պատե-
րազմին. բայց չը յաջողելով գործերին,
Մէքեայի նաւահանգիստը կը դառնան: Այս
բանին վրայ կը ըսուի որ Չինացիք ալ 40—50
հողորք չափ զօրք պատրաստելով փախին
պիտի դիմեն. այն ատենը Բօրթուկայցիք՝
Ամերիկացի ու Անգղիացի և Գաղղիացի գոր-
ծակալներէն օգնութիւն կուզեն. սակայն
Ամերիկացի գործակալը՝ իւր կատարարու-
թեան Չին տերութեանը հետ ունեցած հա-
ղորդակցութիւնը յիշելով պտտութեան կու-
տայ թէ ինքը չը կրնայ պիտի օգնել. իսկ
Անգղիացի և Գաղղիացի գործակալները բա-
նին առանց պատերազմի լըմնալը կուզեն,
ի վրայ առաջ ամենայնի կոտորած օր ի
նացիք յարձակուելով Բօրթուկայեացի աւելի
գէշութիւն մը ընկրու ելծէ յանգիւնին, այն
ատենը կրնան օգնութեան հասնիլ:

— Յիշեալ տեղակալին սպանման պատճա-
ռը ոմանք այսպէս կը հաստատեն, թէ Մէ-
քեայի Չինացիք նաւահանգիստը իրեն, նոյն
տեղակալը հոն գտնուող Չինացիք յար-
դութիւն ցոյց չը տալով՝ ընդ հակառակն Եւ-
րոպացիք մեծ պատիւ կը ցըցնէր. և անոնց
ապրանքին ծանր մարտեր կը կապէր, ու նա-
ւերէն ալ չափէն տեւիլ տուրք կ'առնէր:
Որոշն այս հարստահարութիւնը Գանթնի
գտնուող Չինացի վաճառականները անանա-

լով և Մէքեայի գտնուող իրենց քաղաքացի-
ները ազատել ուզելով՝ շատ ժամանակէ ի
վեր սպաննել ապու կ'աշխատէին ու ասոր
անոր ալ խիստ շատ ըստակ խոտաւցեր էին.
բայց տեղակալը նոյն նաւահանգիստէն դուրս
չըլլալէն համար՝ մինչև հիմա դիտաւորու-
թիւնին յաւաջ գացած չէր. և հիմա պար-
տելու համար դուրս ելլալէն՝ քանի մը Չի-
նացիք միտքը դարձնելով և կարծեօք հար-
իւր հագորդ ըլեալ խոտաւնալով՝ սպաննել
տուեր են:

Օրագիրները այս պատմութիւնը ընե-
լով կրնն որ հիմակու հիմա սրբապիւր միայն
զիտելք, և սուկէ ետեւ եղածին վրայօք տե-
ղեկութիւն մը չունիմք:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ. Նոր ընկերութիւն մը
հաստատուեր է, որուն նպատակը՝ շրջնա-
ւեր գնել ու իրենց ծովային վաճառականու-
թիւնը ծաղիկներէ պիտի ըլլայ:

— Նոր եկած օրագիրներէն կ'իմանա՞ք որ
յիշեալ ընկերութիւնը հաստատուեր ու պէտք
եղած ըստակն ալ հաւարուեր է:

— Նոր շինուած գինուորական տուամբե-
րուն նայելով՝ տերութեան թոշակաւոր դո-
րաց թիւը 6600 ի հասեր է, որոց 5500 ը՝
սոսկ գինուոր, և 1100 ը՝ մեծ ու փոքր դո-
րավորներ են: Վաղարական պահպանութե-
նկատող զօրքն (չափիւն) ալ 1844 հոգի
են, որոց տարեկան ծախքը 4,500,000 ֆը-
ւանգայի կը մօտենայ: Նոյնպէս ուժն ալ
հետեւեալ նաւերէն կը բաղկանայ, որք են
Իրկու Գօրէլ, մեկ շրջնաւոր, մեկ պոչ-
նաւ, Խալէթ, Իրէք Գօրէլ և երեք պոչ-
պոչ. այսչափ նաւերուն մէջ 429 զօրա-
վար և 787 նաւորդ կան. որոց տարեկան
ծախքը 1,100,000 ֆրանկայի կը հասնի:

— Վենետիկեացի սպորտմրցութեան ժա-
մանակը անոնց նոսրագոյն գտնուող անձը՝
Սառտենեա Կապիթէ՝ Վենետիկ անձնատուր
ըլլալին հօրը, և Իտալիայի բոլոր խափու-
թիւնները պատճառ. եղողներն ալ որոնք Սառ-
տենեա փախած էին, հիմա նոյն տեղայն
աղղային ժողովոյն անդամ ընտրուեր են:

Թաւ տխաւին, ու իրենց յաջորդները լուսաւորե-
լու համար՝ այնքան դաւանադէտ ցաւերու մեջ
տառապին, այս իրենց սուղ կենցաղներին ալ դուր
տեղը որհած կրնային. վառն դի չեն գիտէր, որ
վարձատրու կամ Տիւրքացու լաւը՝ մեր ազգին մէջ
ծաղրական բառ մը նէ եղեր. քի շատ անգամ մէկը
անարգած ասանկիս՝ Տիւրքացու, կամ վարձատրու
կը կանխէր անոր. ուստի՝ այս է եղեր անոնց գա-
լութիւնը. այս է եղեր գեղեցիկ աշխատանք փո-
խարնը. այս է եղեր անոնց յարգական պատիւը.
ուստի ճշմարիտ ըսու Սարմեն «Որ յաւերանայ ի
գիտութիւնս Երանայ ի ցաւս» (Ժողովուրդ. ն. 18):

ՅՈՐԴՈՐԱՆ

Ուրեմն եղարք՝ գեղեցիկ ազգասիրութեամբ
ջանալով շահել մեր ազգին ուսուցիչները. վառն դի
անոնք մեր ծողրափթիթ մանկանքները բարեկեցիւ
կրնն. և զոնազան ուսումնարաններով կը զարդարեն.
մանկանց միտքը մէկ մարտի թղթով թերթի նման
է. ինչ որ իրենց ուսուցիչներէն արժիւնէ՝ հոն
կը դրին, որ ժամանակէ մը ետք՝ անոնց պէտքը
պիտի ըլլայ. մանկանց միտքը մէկ գեղեցիկ անդարդ:

որարեղ մը նէ, պէտք էն իրենց քաջ մշակող ու-
սուցիչ պարտաւորաննի, որ բանական պարտեցնէր
ծողրափայլ պիտութիւններով՝ դարբանին. ահա
ըստ աս պրնիւն. «Պարտ է մեզ, որ կարող եմք,
դիտարութիւն տիրութեան բաւեալ» (Հոռմայեց-
եաց. մե. 1):

Վառն որոյ կը պատուարին աղէկ նայելու
ուսուցիչները, որոնք չըլլայ թէ արամութեամբ
յուսակաւոր ըլլան. ինչպէս՝ «Արամութեամբ
մը շնորհեց իր Աղեկաւորը աշակերտին, ու ան ալ
իր թագաւորութիւնը վերջուէ՝ քաղաք մը դար-
գեց իր վերաւարի տին, և ժամանակէ մը ետք
ինքն ալ կը պարծէր թէ իմին վարձատրու մեծ
քաղաք մը պարզեցի. այս պարծանքը լուրով Արիս-
տոտէ և ուրիշ փիլիսոփաները՝ կրտեն անոր ու
թաղաւոր, դուռ վարձատրաբար գեղի առած փա-
րիկ պարզեցի կրնա շատ քաղաքներ ձեռք ձը-
ղել. բայց վարձատրու՝ նոյն քաղաքը մը լինէ
հարկաւորն է, չուտով կը կորսնցնէ» (Ի վար-
իմաստաւորոց):

Ահա այսպիսի է դիտութեան յորդը, և այս-
չափ է մարմնական պարզ եւ. և ինչպէս որ մարմինը

կերակրով կը մտնի, ասանկ ալ հոգին դիտու-
թիւնով. ինչպիսի այ Պ. ուսուցիչները շահն մը նէ՝
մեր բարեկեցութեան զաւակաց տղային համար լուծ-
կըլլամք, և մանաւանդ. անոնց փոխարէնը այս աշ-
խարհով մէջ՝ ինչ որ ինքեմք նէ, չեմք կրնար լիա-
կատար հասուցանել. անոնք անոնց շահիլին ա-
ւելի գեղազանց տալիսութեան կըլլայ մի. որ մին-
չե անգամ հոգին ներքեւ մեր ոտիքները փրկե-
լին նէ՝ ուրիշները մեր կենդանի զաւակաց ուս-
մանքները փշատակելով, անմահ յիշատակաց ար-
ժանի պիտի ըլլամք, և այս սնցաւոր կենցաղէն ետ-
քն ալ՝ աստուծոյ յուսանական փառացի հաղորդ-
պիտի ըլլամք. որ և արժանի արագեւ գնեց տե-
րիւս. բարեբանեանն յառնայն սրբաւորաց յա-
ւիտեան:

ՌՈՒԲԵՆ ԳՊԻՐ
ՏԱԿԵՍԵԱՆ ՊՈԼՍԵՑԻ

Ի ՊՈՍԵԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԱՊՐԱՆԻ ՊՈԼՍԵՑԻ ԱՐԱՊԵԱՆ ԱՊՈԶԵՆՅԱՆ